

Helgelendingen

Helgeland
Historielags
info-blad

Årgang 29

Nr. 3

2010

Vellykket 40-årsjubileum for Helgeland Historielag

I strålende høstvær kunne Helgeland Historielag starte lagets jubileumsfeiring på Fru Haugans Hotel i Mosjøen 17.-18. sept. 2010.

De mange historieinteresserte kunne knapt ønske seg en bedre og mer egnet ramme rundt arrangementet enn Fru Haugans Hotel.

Alf Gilroy Johannesen tok oss med på en spennende og meget interessant historisk reise – en reise som fortalte oss historien om Fru Haugans Hotel fra 1794 og fram til i dag. Driftige menn og fremfor alt sterke og initiativrike kvinner preget denne historia. For oss ble dette en opplevelsersrik kulturvandring hvor kunst og antikviteter sto i fokus. Vi fikk også omvisning på hotellets museum hvor vi plutselig befant oss i ei helt annen tid, og med en atmosfære av gammel storhet.

Årsmøte-
deltakere og
eika i «Hotell-
hagen».

Hageanlegget til Fru Haugans Hotel var en annen godbit vi fikk oppleve.

Eikenøtter fra Valamo i Ladoga (Russland) ble i 1935 tatt til Nesna av Erlend Langsets foreldre og plantet der. Nå er disse blitt store eiketrær på Nesna. En liten eikeplante som stammer fra Valamo ble overrakt Fru Haugans

Fortsetter på neste side →

→ Hotel og plantet i hotellets hage. Eika ble overrakt til Alf G. Johannesen som deretter foresto plantinga.

Etter denne seansen gikk turen til Jokobsenbrygga hvor ei utstilling om arbeidsleirene i Sibir under Stalinpoken ble presentert. Det var ei gripende og for mange ei rystende historie som her ble dokumentert. En dyktig guide var Sigrid Dypvik.

På lørdag startet årsmøteforhandlingene. Ørnulf Kibsgaard, ble enstemmig gjenvalgt som leder. Nytt medlem i styret ble Leif Elsvatn etter at Roald Tokle hadde frasagt seg gjenvalg.

Det nye styret består dermed av: Ørnulf Kibsgaard, Tone Korsvold Grimsø, Rigmor Bosness, Svein Laumann og Leif Elsvatn.

Satsingsområdene framover blir utgivelse av Helgeland Historie bind 3. Sannsynlig utgivelsestidspunkt første halvdel av 2011. Mye historisk stoff gjør det mulig med en utgivelse av Helgeland Historie bind 4 om ikke alt for lenge.

Årboka for 2010 kommer også i år med mye interessant og variert lokalhistorisk stoff. Det vil bli arrangert et skrivekurs for lokalhistorisk interesserte på Sømna til våren. Regnskapene for Salgsentralen og Helgeland Historielag vil bli samordnet til et felles regnskap. Lagets heimeside vil bli oppdatert, og det arbeides med et emneregister over alle artikler som laget har utgitt. Ørnulf Kibsgaard ledet årsmøteforhandlingene med sikker hånd og takket alle fram møtte for et konstruktivt årsmøte.

Etter årsmøtet ble vi invitert til Dolstad Museum hvor vi fikk omvisning. Ove Pettersen holdt et engasjert og innholdsrikt foredrag om sameskolen i Vefsn. For mange var dette ny kunnskap. Kjell Jacobsen trakk linjene om sameskolens utvikling i Vefsn fram til vår egen tid.

På jubileumsmiddagen ble Helgeland

Historielags nye æresdiplom overrakt til Bjarne Myhre, Irene Bergsnev og Erlend Langset. Diplomens kunstneriske utforming er kreert av Johan Anton Sandnes fra Nesna.

Bjarne Myhre sto for en meget interessant, engasjerende og opplysende gjennomgang av lagets 40-årige historie. Flere medlemmer hadde mange godord å si om lagets innsats i disse årene.

En del av medlemmene deltok søndag på den storslåtte feiringa av Dolstad kirkes 275 årsjubileum. Her var det biskop Jørgensen som holdt preken. Menigheten kunne glede seg over en stor marsipankake og god kaffe i kirkebenkene.

Knut Skorpen holdt en svært interessant orientering om Dolstad kirke.

40-årsjubileumet for Helgeland Historielag ble en minnerik opplevelse full av historiske godbiter. Vi gratulerer 40-åringen!

Svein Laumann

Knut Skorpen orienterer i Dolstad kirke søndag 19. september.

SOMMARFJØSEN – ein gløymd, men viktig bygning

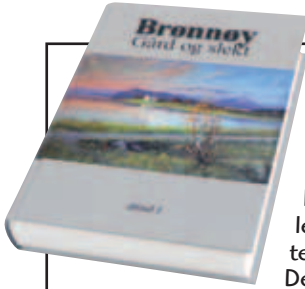
Denne sommarfjøsene står i Kalvan på nordøstenden av Stor-Ramnøya i Prestøy, Herøy kommune. Det var Olaf Karlsen som sette opp fjøsen, truleg midt på 1950-talet. I seinare år har han blitt bruka som hus for utegangsauger, og inndelinga i båsar er tatt vekk. Foto: Anne Severinsen

Om vi går 60-70 år eller meir attover i tida, var det ein god del sommarfjøsar å sjå på holmane langs Helgelandskysten. Det var i ei tid då dei fleste hadde ei ku eller to og nokre sauer. Mens graset grodde på det lille småbruket, beita kyrne ute på holmar med sommarfjøs. Så rodde dei - oftast kvinner - morgon og kveld for å mjølke, - i sol og stilla eller sørvest kuling og regn. Dei mjølka i bøtter og spann, og bar mjølka frå sommarfjøsene og ned til fjæra der båten låg. Så var det å ro heim i medvind eller motvind. Når dei var komne til støa heime, måtte dei igjen ta tak i mjølkdukar og spann og bere dei opp frå sjøen. Slitsamt, men òg sosialt, for mange hadde kyr i same fjøs, og dei kunne slå av ein prat mens dei mjølka. Etter kvart vart det betre tider med meir pengar blant folk flest, og ein kunne kjøpe mjølka i butikken. Mange småbruk ute på kysten vart lagt ned på 1950 og 1960-talet, og sommarfjøsane vart ståande tomme. Dei fleste seig sakte i hop etter mange år utan vedlikehald, for kven ville spandere måling og nytt tak på eit hus som ikkje lenger hadde nokon funk-

sjon? Dessutan låg mange sommarfjøsar så pass langt frå hus og heim at ein knapt merka at dei vart borte. Kanskje var det hauststormen som kasta dei siste fjølene på havet? Dermed forsvann òg ein god del kunnskap om dette enkle huset som i lange tider var så viktig for landbruket både ute på øyane og inne i fjordane. Korleis var det bygd? Korleis såg det ut innvendig? Kor mange sommarfjøsar var det i dei ulike lokalsamfunna? Kvar sto dei? Kanskje kan vi finne nokre steinar der det ein gong i tida sto ein sommarfjøs. Kanskje ligg det nokre fjøler bortgjømde i gras.

Er det nokon av "Helgelendingen" sine lesarar som veit om sommarfjøsar som framleis står, eller er det nokon som har bilete av ein sommarfjøs? Kanskje det fins sommarfjøsar som framleis er i bruk?

Vi er interessert i informasjon om dette emnet, og er takksame om du tar kontakt med redaksjonen på **telefon 480 59859** eller sender ein mail til **anne.severinsen@c2i.net**.

BRØNNØY GÅRD OG SLEKT 1

Første bind omhandler gårdene Reinfjord lille, Trælnes, Rodal, Kråknes, Vedal, Skomo indre, Skomo ytre, Eide og Skill.

Boka starter med ei generell historisk innledning om Brønnøy samt lesernøkkel. Dette bindet er på 544 sider og rikt illustrert med foto, tegninger og kart.

Dette er den første i rekken av 7-8 bind. Arbeidsmålet er en ny bokutgivelse annet hvert år.

Bøkene vil bli et godt oppslagsverk for alle som er interessert i lokalhistorie.

PRIS kr. 450,- + eventuelt porto.

BYGDEBOKA kan også kjøpes / bestilles ved henvendelse til

- Brønnøysund Libris; telefon 75 01 84 20; e-post: bronnøysund@libris.no

- Brønnøy kommune; telefon 75 01 20 00; e-post: post@bronnøy.kommune.no

Kjøp lokalhistorisk litteratur fra Lurøy!

Vi har publisert lokalhistorisk litteratur siden starten i 1976.

De påfølgende år er det blitt 18 årbøker og to omfattende gårds- og slekthistoriske bøker, samt noen hefter. Til sammen utgjør dette mer enn 4000 boksider godt illustrert.

Det meste er ennå på lager, men restopplagene minker stadig.

Skaffe deg lokalhistorisk kunnskap om Lurøy

Vi gir gode rabatter ved kjøp av flere bøker under ett.

Oversikt finner du på nettstedet www.luroy.folkelibl.no

Bestill på epost: r-ban@online.no eller til Lurøy bibliotek.

LURØY HISTORIELAG - 8750 Tonnes v/Rune Bang

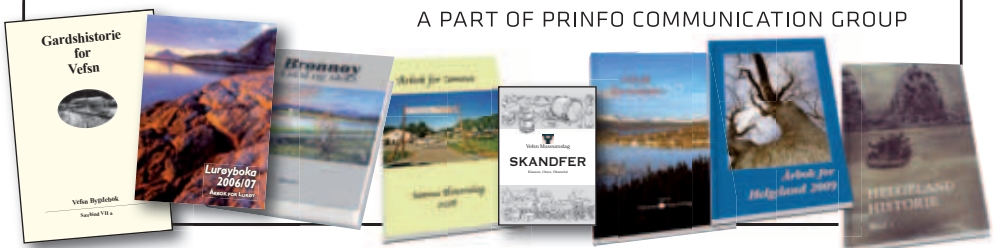
Prinfo RØNNES

Vi har hatt ansvaret for design og produksjon av de fleste historiske bokproduksjoner på Helgeland i over 30 år.

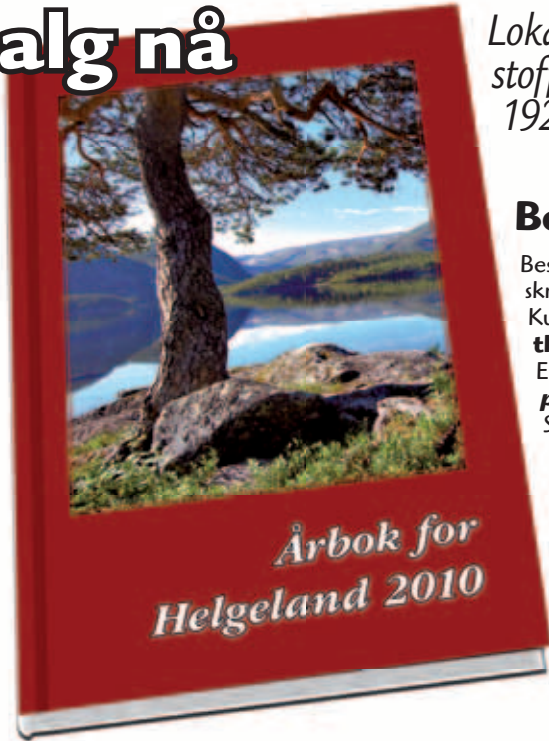
Vårt samarbeid med de forskjellige historielag og redaktører har vært en fornøyelse. Det skal vi fortsette med!

Kirkegata 22,
8656 Mosjøen
Tlf. 75 17 53 00
www.ronnes.no
post@ronnes.no

A PART OF PRINFO COMMUNICATION GROUP

I salg nå

Lokalhistorie og kulturstoff fra hele Helgeland
192 sider rikt illustrert

Bestilling!

Bestilling av årbøker og skrifter m.m. skjer til Kulturverkstedet;
tlf 75 17 27 60.

Email;

post@kulturverkstedet.net

Spør også i din lokale bokhandel!

Kr. 300,-

Utgitt av

Helgeland Historielag

www.helgeland-historielag.no

Anne Severinsen

Øyvind Jensen

Per Smørvik

Ole Rabliås

Astrid Tævær

Thor Helge Eidsaune

Magnar Solbakk

Marianne Neerland Soleim

Hans Løvmo

Kristian Halse

Hilde Gunn Slottemo

Lillian Ulrichsen

Jon Suul

Johan Kjerringnes

Per Morten Gullsvåg

Jul i kåta

Tomas i Refsneset – en gründer og pioner fra Nesna
”Helgelendingen” – også ein del av lagshistoria
Helgeland Historielag 40 år

Då det var liv laga i utkantbygdene

Skule Storheill - en kriger fra Helgeland

Skjerpefeber og aksjespekulasjon – et gjensyn med 1880-tallet

På tur med Arvid Sveli

Sovjetiske krigsfanger og sivile tvangsarbeidere
på Helgeland 1941-1945

Stubbebryteren – enkel og symbolsterk 100-års jubilent

Misjonæren og diktaren Johannes Einrem

Støv, skitt og sot – et arbeidshistorisk blikk
på kjønn og kulturelle grenser. Del II

Gåsvær - et samfunn langt til havs

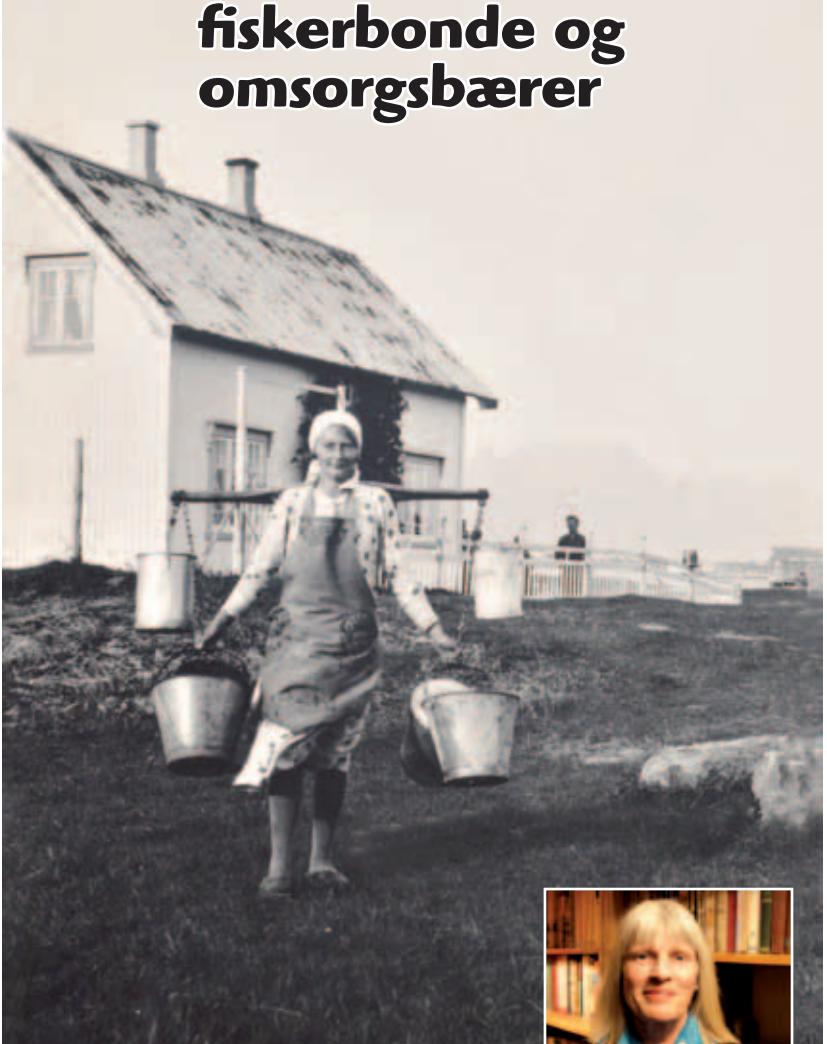
Nasjonalparkenes far – Kristen Faye Krogh – Et 100-årsminne

Skismøringens og skiprepareringens utvikling
på treski sett i historisk lys

Vega kirke

Bokanmeldelse....

KYSTKVINNEN - fiskerbonde og omsorgsbærer

*Kvinne
på vei til
fjøset med
bøttrer og
seks
bøttrer.*

BILDET ER
LÅNT AV
HERMOD
DAGSVIK.
FOTOGRAF
UKJENT.

Dagrunn Grønbech har utgitt en meget interessant bok om observasjoner av forandringer i levevilkår de siste 100 årene. Boken er basert på intervjuer med 5 kvinner (de er alle døde nå), og deres syn på levevilkår og livsvilkår da de var yngre. Handlingene utspiller seg på Øya, en fellesbetegnelse for Sør-Helgeland kommunene.

Om forfatteren

Dagrunn Grønbech ble født i Herøy kommune 1950. Hun er en typisk representant for det utdannings-samfunnet som utviklet seg etter krigen. Hun er samfunnsviter med hovedtyngde på kvinneforskning, og arbeider nå ved Universitetet i Tromsø .

Fakta om boken:

Den er på 189 sider, med relativt originale bilder, om enn få. Forklaringen er nok den vanlige den gangen: Det var mannen som var viktigst!

Boken er utgitt av Helgeland Museum og Kvinnemuseet i Kongsvinger 2010, i et opplag på 2000 eksemplarer. Trykket av Princo Rønnes, Mosjøen.

Evt overskudd går til et fond som skal fremme kunnskap om gamle mat- og handelstradisjoner, samt viten om kystkvinner liv og virke.

Kvinnene som omtales:

- **Nora** - har fin hage, men låst ytterdør.
- **Hanna** - resursutnyttning versus bruk og kast = et **meningsunivers**.
- **Wanda** - handelsmannsdatteren som ikke var god nok for noen
- **Amalie** - lærerfiuen, viktig for foreningslivet i grenda/bygda
- **Otelia** - nevenyttig for sin og andres familier.

Levevilkårene kvinnene på Øya vokste opp under, endret seg dramatisk i perioden

hvor landet "ble bygget" etter krigen. De livsverdier kvinnene lærte seg fra barnsbein av, forandret seg – forsvant ofte. "Å utnytte – resirkulere – preservere alt naturen hadde, der de bodde, begynte å bli uaktuelt. Nye, tekniske hjelpemidler, tendenser til «bruk og kast mentalitet» spredde seg, nye livsfilosofier innbefattet ikke det livet/verdiene kvinnene hadde hatt. De gikk "ut på dato" uten å forstå helt hvorfor deres verdimønstre ikke var gode nok. Kvinnenes forhold til egne barn (spesielt døtre) og svigerdøtre, kunne bli satt på harde prøver. De forsto ikke hverandres livsfilosofier.

Boken tar for seg flere eksempler på misforståelser pga annerledes utgangspunkt. Dette ga meg en del a-ha-opplevelser da jeg leste den. Det forklarer en del hendelser i oppveksten, selv om jeg er "byjente". Verdiene forandret seg også der. Det jeg erfarte da jeg leste "Kystvinnen", skulle jeg gjerne hatt kunnskap om for 50 år siden. Kanskje dagens unge kan lære noe av det boken tar opp mht ulike verdinormer / filosofier i vårt flerkulturelle land.

Eller blir den som "spor i vann"?

Vega 25.08.10

Tone Korsvold Grimso

Sausanking om høsten. Både store og små var med. BILDET ER LÅNT AV KAREN NILSSEN MEHAUG. FOTO: UKJENT.

Bokanmeldelse...

BRØNNØY Gård og slekt

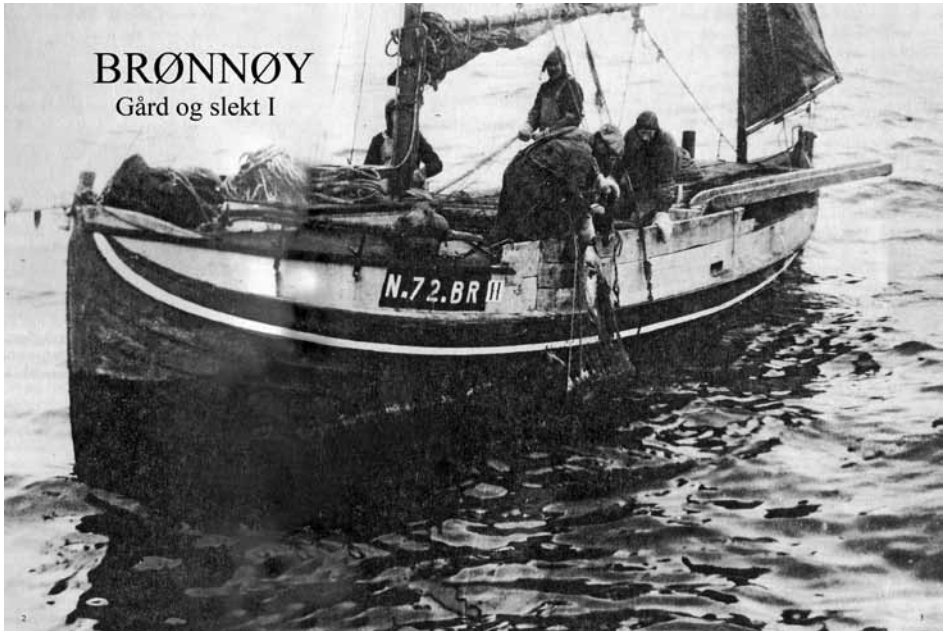
gårds- og slektshistorien i Sømna

Samtidig med kommunestyrets vedtak ble det oppnevnt ei nemnd på i alt fem personer som på forskjellige måter skulle legge til rette for fremdriften av prosjektet. Planen var å få laget ei bygdebok som kan «styrke tilhørighet og identitet til Brønnøy» som det heter i forordet til det første bindet. Planen for øvrig var å utarbeide i alt 7 – 8 bøker med tema gård og slekt fra dagens Brønnøy.

Allerde i 1986 vedtok Brønnøy kommunestyre å få skrevet en gårds- og slektshistorie for de steder som i dag ligger innenfor kommunens grenser. Men det var først i slutten av 1990-årene at arbeidet med prosjektet begynte. Da ble Tor Quale Mathisen engasjert for å begynne med det som ble ansett som et møysommelig arbeid. Mathisen vil for øvrig være kjent som forfatter av 4-bindsverket om

De fire første bindene skal omfatte slekter og gårder i nåværende Brønnøy kommune. Imidlertid er i alt 14 gårder i Hongset-området allerede beskrevet i Sømna bygdebok, mens gårdene i Tosen / Vassbygda vil bli omtalt i ei bygdebok for Bindal. Det femte bindet er planlagt å omhandle spesielt Brønnøysund, og

Motoråttring fra Trælnes i Brønnøy drar garn i Lofoten i 1928.

i de siste bindene vil Velfjord bli behandlet.

Målet er å kunne gi ut ett bind annet hvert år. Når det er gjennomført, vil man vurdere om det skal lages to eller tre bind med tema og hendelsehistorie.

Første bind av dette bokverket foreligger nå. Det imponerer med sin struktur og detaljrikdom, og viser dermed at det må ha vært et omfattende og tidkrevende arbeid å skape et slikt produkt. Boka utgjør mer enn 500 sider og innledes med en oversikt over de forskjellige tidsepoker både i førhistorisk og historisk tid, dvs. fra istiden til i dag. Dette er de store linjene som en introduksjon til den mangslungne og interessante gårds- og slektshistorie i Brønnøy. Deretter beskrives en lesenøkkel, dvs. hvordan boka for øvrig må leses for å få en sammenheng i stoffet.

Som bygdebok betraktet, imponerer boka med en meget høy standard både når det gjelder fremstilling, bilder og øvrige illustrasjoner, layout og utstyr. Fremstillingen dokumenteres for øvrig med omfattende kildehenvisninger. Totalt er det en imponerende presentasjon av folk og forhold i Brønnøy kommune gjennom

tidene, et produkt som både oppdragsgiver og medarbeidere kan være stolte av.

For alle som trenger informasjon om Brønnøy kommune, vil boka være et viktig oppslagsverk i år fremover, ikke bare for brønnøyværingene og andre som har tilknytning til Brønnøy og distriktene omkring, men for alle som er interessert i lokalhistorie.

Bjarne Myhre

Skrivekurs på Sømna

I vår ble det arrangert skrivekurs i Mosjøen for lokalhistorikere. Dette var et godt og nyttig kurs med god deltagelse. Sammen med Nordnorsk Pensjonistskole arbeides med å få til skrivekurs på pensjonistskolen. Kurset er planlagt gjennomført i dagene **11. til 13. mars 2011**. Når det gjelder mer utfyllende informasjon om kursinnhold, kostnad og påmelding vil dette komme senere. Vi håper på god deltagelse på dette kurset.

Helgeland Museums fotoavdeling i Mosjøen

Helgeland Museums fotoavdeling. Til venstre Bjørnar Pedersen sammen med Tore Nyheim.

Helgeland Museum har i dag 16 avdelinger rundt på Helgeland. I Mosjøen er det to steder som museet er lokalisert, i Jacobsenbrygga i Sjøgata og i Politimestergården ved Dolstad kirke. Rønnaug Tuven har ansvaret for en stor samling av tekstiler m.m. Fotoavdelingen som finnes her er det Bjørnar Pedersen som har ansvaret for.

Bjørnar Pedersen har ei meget solid fagutdanning i fotofaget. Han har hatt utstillinger og fått priser for sine foto. Fra 1964 arbeidet han i fotoforretningen til Brynjar Berg i Mosjøen. I 1999 ble han ansatt i Helgeland Museum i Mosjøen.

På avdelingene rundt om i Helgeland Museum er det totalt ca 700 000 bilder etter opplysning fra Pedersen. Ved avdelinga i Mosjøen er det nå ca 300 000 bilder. Bildene er i hovedsak fra Grane, Hattfjelldal og Vefsn. Det pågår et omfattende arbeide med å digitalisere, nyfotografere og innsamling av opplysninger og kartotekføring av billedmaterialet. Det er store variasjoner m.h.t. billedopplysninger. Det kan nevnes at fotoavdelinga har Helgeland Arbeiderblad's fotosamling i eie. Dessuten optikus Johnsen, Mosjøen sin samling av

foto. Også Per T. Lillegaard, Sandnessjøen sin omfattende samling er nå her.

Arbeidet med å digitalisere og innlegging av informasjon av alle bilder i Helgeland Museum's eie er anslått til å kreve 180 årsverk. Hele 18.792 bilder er til nå digitalisert i Mosjøen.

Fagperonalet på Dolstad har også mye arbeid med å lage utstillinger, foto og informasjon til disse som museet er beskjeftiget med. Dette er utstillinger rundt om på Helgeland.

For Helgeland Historielag har fotoavdelingen på Dolstad vært en svært viktig ressurs. Vi har fått mang ei handsrekning som vi er svært tilfreds med av meget dyktige fagfolk. Uten billedmaterialet fra denne avdelingen har årbøkene og skrifter i vår regi ikke hatt den kvalitet som de har. Andre har også kunnet nyte godt av fotoavdelingen i Mosjøen.

Skal du ha tak i bilder er det best først å henvende deg til en av de 16 lokalavdelingene. Ved henvendelse til Mosjøkontoret er

tlf: 75 11 01 17.
E-post: bjornar.pedersen@helgelandmuseum.no

Kaiet ved sagbruket på Halsøy i Vefsn? Dampen kommer og mange skal reise videre med drosje.
Foto ca.1930 ?

Men hvor er dette?

Helgelendingen

Helgeland
Historielag
Info-blad

Internett: www.helgeland-historielag.no

Utgitt av Helgeland Historielag, Skjervengan 32, 8657 Mosjøen

Redaktør: Ørnulf Kibsgaard

Motstandskamp på Helgeland 1941-1944

Motstandskampen på Helgeland var preget av forventningene til en forstående invasjon. En omfattende våpentransport og etterretningsarbeide ble et ledd i "Operasjon Jupiter". Dette var de alliertes plan for gjenerobring av Nord-Norge. Kaptein Birger Sjøberg hadde ledelsen for operasjonene.

Oladalens Venner har samlet materialer fra arkiver i innland og utlandet. Ut fra dette, markbefaringer, interjuver og annen litteratur har en satt sammen en DVD-film som tar for seg hendelsene som fant sted 1941-44. Krigsveteraner er sentrale i interjuver om disse hendingsene. Gjenåpning av hytta i Oladalen, et sted vest for Eiterådalen i Vefsn, omtales også. Denne DVD-filmen gir en god innføring i det som foregikk i disse årene.

Spilletid på DVD'en er 83 min og den koster kr 300,00.

Interesserte kan henvende seg til ; Oskar Fagervik, Mosjøen.

Mobil 41 50 43 35. Epost: os-arn@online.no

STYRET – HELGELAND HISTORIELAG:

Leder: Ørnulf Kibsgaard, Skjervengan 32, 8657 Mosjøen, tlf. 75 17 75 23
Mobil: 480 59 859. Epost: ornkib01@online.no

Nestleder: Tone Korsvold Grimsø, Grimsøy, 8980 Vega, Tlf: 75 03 65 31
Mobil: 478 99 248. Epost: kje-grim@online.no

Sekretær: Rigmor Bosness, boks 458, 8801 Sandnessjøen, Mobil: 482 50 270.
Epost: rbosness@online.no

Kasserer: Svein Laumann, 8813 Kopardal, tlf. 75 05 46 72
Mobil: 906 38 397. Epost: sjola@frisurf.no

Styremedlem:

Leif Elsvatn, 8680 Hattfjelldal, tlf. 75 18 41 12
Mobil: 908 42 675. Epost: leif.elsvatn@vefsn.kommune.no

